

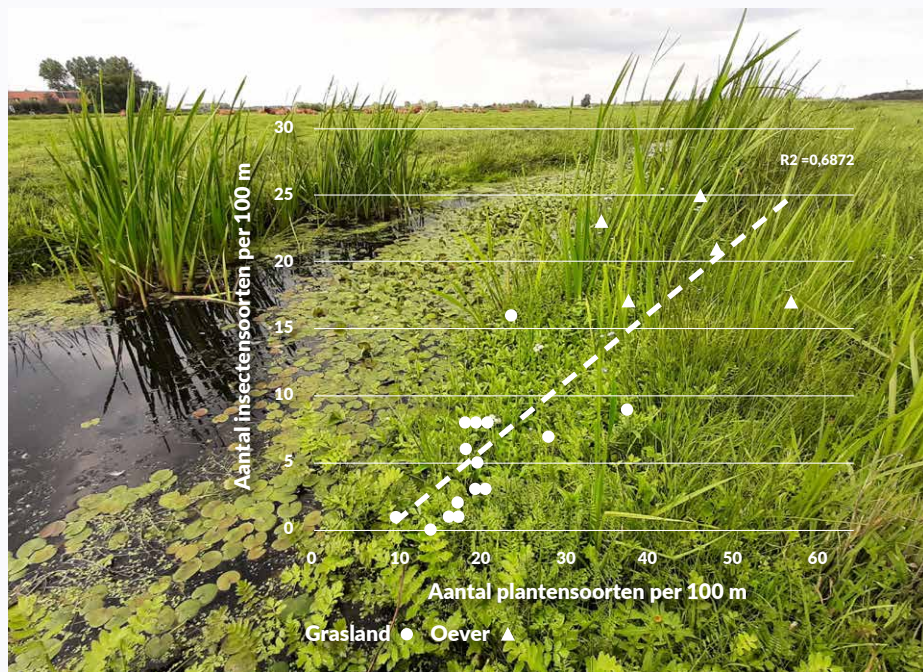
De Oeverindex. Voor het duiden van de ecologische kwaliteit van de slootkant

Boerensloten: op de welbekende schoolplaat van M.A. Koekoek zijn ze fraai geportretteerd. Dit oer-Hollandse biotoop is vooral te vinden in Laag-Nederland. In totaal vormen meer dan 330.000 kilometer sloten (CLO, 1401) een fijnmazig netwerk in ons polderlandschap. Ze zijn daarmee een belangrijke drager van de boerelandnatuur. Ondanks alle inspanningen die de laatste decennia zijn geleverd, gaat het nog altijd niet goed met de poldernatuur (WNF, 2020; Visser, 2025).

Edwin Dijkhuis (FLORON), Marlous Derksen-Hooijberg (Provincie Noord-Holland), Anthonie Stip (De Vlinderstichting) en Nico Jonker (VeenVitaal)

Voor de provincie Noord-Holland was dat aanleiding om in 2020 te starten met een Living Lab, waarin de mogelijkheden werden onderzocht om de biodiversiteit in de Noord-Hollandse polders te versterken. Als onderzoekslocatie werd gekozen voor Spaarnwoude, omdat daar vanwege agrarische pachtcontracten met aandacht voor natuur het slootpeil door de jaren heen hoog is gebleven en het graslandgebruik nog altijd extensief is. De slootkanten in dit gebied genieten vanwege hun hoge soortenrijkdom speciale belangstelling.

Naast botanisch waardevol, zijn slootkanten ook belangrijk als leefgebied voor insecten en andere dieren. In 2020 onderzochten De Vlinderstichting en FLORON soortgroepen met een ecologische indicatorwaarde: planten, libellen, bijen, dagvlinders en zweefvliegen. De grootste verscheidenheid aan

planten en insecten in het boerenland bleek te vinden langs de oevers. Daarbij is er sprake van een positieve relatie tussen het aantal aangetroffen plantensoorten en het aantal insectensoorten ❶ (Stip & Dijkhuis, 2021). Ook andere studies tonen aan dat de plantenrijkdom bepalend is voor het aantal soorten (foeragerende) insecten (Ebeling e.a., 2008; Kral-O'Brien e.a., 2021).

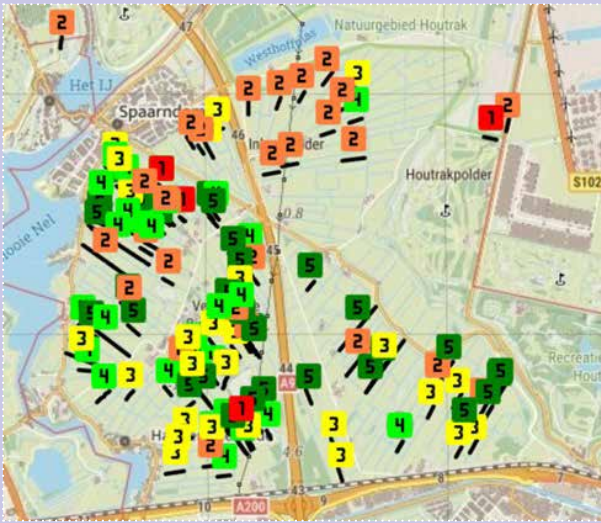
De ecologische waarde van de oever is echter meer dan alleen een nectarbron. Oevers kunnen bij goed beheer een gevarieerd leefgebied opleveren voor allerlei andere dieren. Om het ecologische belang van 'de slootkant' beter te kunnen duiden, ontwikkelden FLORON en De Vlinderstichting de Oeverindex (Dijkhuis e.a., 2023).

Onderzoekers en vrijwilligers brachten de afgelopen jaren de slootkanten rond Spaarnwoude in

1 Relatie tussen het aantal plantensoorten in een grasland of oever en het aantal insectensoorten.

Bron: Stip & Dijkhuis, 2021.

Foto: Anthonie Stip.

2 Ligging meetpunten (met Oeverindex-waarde) in de polders rondom Spaarnwoude.

De Oeverindex

Langs 100 meter oever wordt om de 10 meter genoteerd welke planten er binnen 1 meter afstand staan. De opname wordt ingevoerd op verspreidingsatlas.nl, waarna automatisch de Oeverindex wordt berekend. Deze is opgebouwd uit vier componenten: 1) het totale aantal plantensoorten, 2) het aantal indicatorsoorten, waaronder nectarplanten en soorten die wijzen op zorgvuldig beheer, 3) structuur, waarbij de verhouding tussen hoge en lage plantensoorten dient als maat voor de schuilgelegenheid voor insecten, en 4) voedselrijkdom, uitgedrukt in de verhouding tussen ruigtesoorten en soorten van voedselarmere omstandigheden. Voor elk van deze componenten zijn 'punten' te verdienen die samen de Oeverindex-waarde vormen. Hoe hoger de waarde van de Oeverindex op een schaal van 1 tot 5, hoe groter de (potentiële) waarde voor de biodiversiteit.

kaart met de Oeverindex. In totaal zijn 88 meetpunten opgenomen **2**. In deze meetpunten noteerden ze in totaal 178 verschillende plantensoorten. De berekende Oeverindex-waarden varieerden van 2 tot 5 (gemiddeld 3,6). 56% van de opgenomen oevers scoorde een waarde van 4 of hoger. In totaal zijn 31 indicatorsoorten – van de 48 die zijn opgenomen in de Oeverindex – aangetroffen **3**. Het gros van deze indicatorsoorten vertoont landelijk een afname.

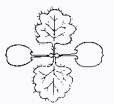
Extensief beweidde oevers worden landelijk gezien steeds zeldzamer, maar komen rond Spaarnwoude nog goed ontwikkeld voor. Ze herbergen karakteristieke soorten als Pijptorkruid, Moeraszoutgras, Gewone waternavel en Groot moerasscherm. Ook planten van de

Basiskwaliteit Natuur (BKN)-lijst, zoals Watermunt, Kale jonker en Moerasrolklaver geven plaatselijk kleur aan de oevers.

De Oeverindexresultaten worden bevestigd door het Living Lab-onderzoek. In 2022 zijn alle oevers geïnventariseerd en vergeleken met eerdere onderzoeken uit 1982, 1989 en 2002. Het bleek dat de oevers nog steeds zeer soortenrijk zijn en in sommige gevallen zelfs meer soorten telden (Jonker & ten Haaf, 2022). De rijkdom aan oeverplanten rond Spaarnwoude maakt het nu al tot een zeer bijzonder gebied. Door gericht beheer kan de floristische betekenis nog verder toenemen.

In totaal zijn in navolging van Spaarnwoude al meer dan 500 slootkanten in Nederland geïnventariseerd met de Oeverindex. Door de intuïtieve invoer op verspreidingsatlas.nl en de openbare ontsluiting van de data maakt de Oeverindex het mogelijk om de effecten van oeverbeheer meetbaar te maken voor professionals, agrarische natuurverenigingen, waterschappen, individuele boeren en vrijwilligers. Ga op pad en help mee de waarde van de slootkant in kaart te brengen!

Met dank aan de vrijwilligers en onderzoekers voor het veldwerk en de Provincie Noord-Holland voor de financiering.

3 **Top 15 aangetroffen indicatorplanten**
Met * gemerkte indicatorplanten zijn Basiskwaliteit Natuur-soorten voor het veenweidegebied. Vetgedrukte soorten zijn kenmerkend voor beweidde oevers. Landelijke trend: NEM (CBS & FLORON).

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Landelijke trend	Aanwezigheid (%) in 88 transecten
Knikkend tandzaad	<i>Bidens cernua</i>	Afname	52%
Kleine waterpeppe	<i>Berula erecta</i>	Afname	46%
Pijptorkruid	<i>Oenanthe fistulosa</i>	Afname	41%
Moeraswalstro	<i>Galium palustre</i>	Afname	40%
Moeraszoutgras	<i>Triglochin palustris</i>	Afname	40%
* Gewone waternavel	<i>Hydrocotyle vulgaris</i>	Afname	35%
Groot moerasscherm	<i>Helosciadium nodiflorum</i>	Afname	32%
* Watermunt	<i>Mentha aquatica</i>	Afname	31%
Slanke waterkers	<i>Nasturtium microphyllum</i>	Afname	25%
Wolfspoot	<i>Lycopus europaeus</i>	Toename	24%
Koninginnekruid	<i>Eupatorium cannabinum</i>	Toename	20%
* Kale jonker	<i>Cirsium palustre</i>	Afname	11%
* Moerasrolklaver	<i>Lotus pedunculatus</i>	Stabiel	10%
Moerasvergeet-mij-nietje	<i>Myosotis scorpioides</i> subsp. <i>scorpioides</i>	Afname	9%
Moeraswederik	<i>Lysimachia thyrsoiflora</i>	Afname	9%